

KOROŠKI SLOVENEK

Dr. Inčević, Johann
St. Johann
Dr. Weizelsdorf I. R. Ktn.

Naroča se pod naslovom: „KOROŠKI SLOVENEK“.
Klagenfurt, Viktringer-Ring 26.
Rokopisi se naj pošiljajo na naslov:
Koroški Slovenec, uredništvo, Klagenfurt, Viktringerring 26

List za politiko,
gospodarstvo in prosveto

Izhaja vsako sredo. Posamezna šte. 10 Rpf
Stane četrtletno: RM 1.—; celoletno: RM 4.—
Za Jugoslavijo
četrtletno: Din. 25.—; celoletno: Din. 100.—

Veliki evropski trenutki.

24. septembra 1938.

V poljskem mestecu Rzeszowu so predzadnje nedeljo zborovali poljski kmetje, pripadniki kmetijske stranke, nahajajoče se trenutno v opoziciji proti varšavski vladi. Na svojem zborovanju so med drugim sprejeli resolucijo, ki obsoja „zahrbtni vpad“ poljske vlade v spor med Nemčijo in Čehoslovaško. Ob viharnem pritrjevanju navzoče množice je eden govornikov dostavil željo, naj bi nemški in čehoslovaški narod rešila svoje sporno vprašanje na pravi viteški način, „kajti pravi Poljak se zamore veseliti samo mirnega sožitja nemške in slovanske države-sosede“.

Mi Slovenci v rajhu ne delamo ne evropske in ne državne politike, ker to ni naša stvar. Kot vsak drugi narod pa smo tudi mi ljudstvo s pametjo in srcem in zato ne more ostati trenutno tako pereča zadeva mednarodnega življenja brez vpliva na nas. Naše čustvo bi tolmačili z besedami: Razvoj odnosov med Nemčijo in Čehoslovaško bo zgodovinskega pomena, kateremu v desetletjih ne bo več oporekal nihče. Zato želimo častne rešitve visečih vprašanj, katerih dalekosežnost zamoremo slutiti iz tisočletja evropske zgodovine.

Na odru evropske zgodovine obeh tisočletij nastopajo tri narodna plemena: romansko, germansko in slovansko. Od 14. stoletja naprej smemo govoriti o prebujajoči se samozavesti evropskih ljudstev. To prebujanje se ne vrši vprek, marveč organskim potom od romanskega plemena, katerega najčistejši zastopnik je Francija, preko germanskega, ki ga zastopa nemški narod, in do slovanskega, katerega vidne oblike kuje naše stotletje. Evropski narodi se v tisočletjih pred nami prebujajo tako, da je vsikdar starejše ljudstvo učitelj mlajšemu, oziroma mlajši narod učencem starejšega. Če romanski svet izza sto let očita Nemcem težnjo po evropski nadvladi, prezre, da je pred stotletjem še sam izpovedoval isto željo in jo tudi prehodno udeležil. Od francoskega Filipa IV. pa preko sončnega kralja Ludovika do Korzičana Napoleona stoji Evropa v znamenju romanske, to je pretežno francoske politične nadvlade. Anglija, to svojevrstno ljudstvo germanske rase in romanske duše, ohranja gospodarsko nadvlado v Evropi in svetu prav do današnjih dni. Nemci so pred stotletjem in več učenci v romanski, to je francoski in angleški šoli. In sicer dobri, prav dobri učenci. Ne mine po Napoleonu petdeset let in učenec je nadkrilil svoje ga mojstra. Romansko pleme se umakne v obrambo, ki jo svetovna vojna sicer prekine, a ne ukine. V letih pred in po svetovni vojni se v mednarodnem življenju pojavi slovanstvo kot realen, otipljiv pojem in ga odtlej srečamo v številnih knjigah, govorih in listih sedaj kot kulturno in sedaj kot nejasno politično težnjo. Naša desetletja to slovanstvo sicer delno zabrišejo, a nikakor ne izbrišejo.

Kdor sodi slovanska ljudstva po trenutnih razpoloženjih, nazorih ali celo politiki njihovih vlad, mora biti glede slovanstva črnogled in ga odrija kot bujno domislivo svetu odmaknjenih pesnikov. Evropska zgodovina pa dokazuje, da tudi v romanski dobi ni bilo vidne kulturne ali politične vzajemnosti med romanskimi ljudstvi, one plemenske vzajemnosti namreč, ki bi bila predpogoj, če naj se govori o razdobju enega ali drugega evropskega plemena. Pred stotletji je med Romani vodila Francija, danes je voditeljica romanskega sveta nedvomno Anglija kljub svojem germanskemu poreklu. Germanski svet reprezentira danes Nemčija in nihče ne zameri njenim voditeljem poudarka plemenskega značaja njihovega hotenja, četudi stoje ob tem novem življenju druge germanske države morda ob strani.

Slovani so dejstvo že zgolj po sorodnosti govoric in kulture slovanskih ljudstev. Nadalje ni in ne more biti zgolj slučaj, da je dvajseto stotletje rodilo sicer tri nove, slovanske države, pa nobeno drugo novo državo. Končno ponazorjuje preprosta statistika prirastka ali nazadovanja evropskih ljudstev nazorno in jasno, da ostojajo v Evropi tri povsem samosvoja, po svojih zakonih rasti in umiranja rastoča plemena, vsako s svojo npravno, fizično in številčno silo. Pa kaj hasne tako slovenstvo, če šo si njegovi člani notranje odtujeni in morda medsebojno needinini, bo marsikdo ugovarjal in morda še pravilno dostavil, da bi bilo naravnost abotno, če bi naprimer kdo hotel istovetiti slovan-

stvo z ruskim boljševizmom. Boljševizem je duhovna kriza, kakršno doživlja vsak rastoč narod. A ta kriza še davno ni pleme. Krize se premagajo, narodi ostanejo. Kar se tiče notranje odtujenosti ali needinosti med slovanskimi ljudstvi, je treba pripomniti, da ne morejo nikdar biti kos klicu krvi in plemena. Tudi slovanski narodi gredo vsak svojo pot, vsi pa kujejo vedno bolj ono usodo, ki je usoda Evrope. Če si slovanske države zamorejo privoščiti danes morda izbiro med skupinami mednarodnega položaja, zna biti to prej dokaz gibčnosti njihovega kretanja v evropskem svetu.

Slovanski narodi so tudi danes še učenci v evropski šoli. V nauku, v katerem ga ta Evropa vzgaja, bodo nekoč sami vodili in učili.

Ob vseh razlikah plemen in narodov pa najdemo eno skupnost, ki je lastna vsem ljudstvom in je izraz njihovih najplemenitejših narodnih čustev. V Devici orleanski, ki žari kot idol francoskega naroda, v nemškem Arminu, kakor ga izpoveduje dane s nemški narodni socializem v svoji vzgoji in zgradbi, v tisočletni zgodovini slovanskih ljudstev — povsod zremo viteštvo kot oni ideal, h kateremu se ozira vsak narod. Viteštvo, ki celo v vojni pozna čast svojega nasprotnika! V znamenju tega viteštva naj bi bil rešen tudi trenutni spor obeh držav, različnih si po kulturi in plemenu. V znamenju tega skupnega nacionalnega ideala vidimo očuvano in zajamčeno dobro bodočnost.

Dramatična igra na evropskem odru se razpleta

Minuli in tekoči teden sta za Evropo polna razburjenja, kakršnega še ni bilo po zadnji vojni. Tudi v zadnje gorsko vas je segla slutnja nečesa velikega, ki se pripravlja. Radio-valovi so poročali, da je iz vprašanja sudetskih Nemcev naenkrat nastalo vprašanje nadaljnega obstoja Čehoslovaške. Sledili so dogodki v Pragi in ko to pišemo, svet govori spet le o sudetskih Nemcih, a to s podarkom vojne in orožja.

Po Chamberlainovem povratku iz Berchtesgadna. Ko se je angleški min. predsednik vrnil od razgovora z Führer-jem in kanclerjem domov, se je posvetoval z vlado in francoskimi državniki. Posvetovanja so se zaključila s tem, da sta angleška in francoska vlada opozorili čehoslovaško vlado, naj odstopi Nemčiji ozemlje s pretežno nemško večino ter izvede samoupravno narodno mešanih pokrajin, za kar ji velesile jamčijo njene nove državne meje. Po daljšem posvetovanju je vlada dr. Hodže zahtevala iz Londona in Pariza v načelu sprejela. Čehoslovaška vojaščina se je istočasno umikala iz sudetsko-nemškega ozemlja ter prepustila upravo rediteljem sudetsko-nemške stranke.

Tudi Madžari in Poljaki prijavljajo svoje zahteve. Oglasili so se nato Madžari in Poljaki in zahtevali odcepitev pokrajin, kjer žive njihovi rojaki. Pod vtisom novih zahtev je vstajal videz, da bo čehoslovaška država nehala biti. To je izzvalo v čehoslovaškem ljudstvu ter v krogih Francije in Anglije silen odpor, ki je prišel do izraza v demonstracijah v glavnih mestih.

Nemcev v Čehoslovaški je po uradnih podatkih iz leta 1930 nekaj nad 3 milijone 200 tisoč. Od teh jih živi kompaktno okoli dva milijona in pol. Do pričetka spora so imeli 5293 osnovnih in srednjih šol, 1 univerzo, 2 tehnični visoki šoli, 1 konservatorij, 1 pedagoško visoko šolo ter 2240 kulturnih organizacij. Pred nastopom Henleinovim je bilo 70 poslancev in 36 senatorjev Nemcev, dalje časa sta bila v vladi tudi dva nemška ministra.

Mussolini na jugoslovanskih tleh. Šef italijanske vlade Mussolini je predzadnji ponedeljek o priliki obiska Trsta in Primorja stopil pri Planini na jugoslovanska tla. Na jugoslovanski strani so ga pričakovali ban dravske banovine dr. Natlačen, general Lukič, major Radojčić ter še drugi jugoslovanski častniki in civilne osebnosti. Mussolini, katerega je spremljal zunanji minister Ciano, je pozdravila častna četa jugoslovanske vojske, nakar jo je pozdravil Mussolini v srbohrvatskem jeziku s „Pomozi Bog, vojnici!“, vojaki pa so gromko odgovorili: „Bog ti pomoga!“ Dalje časa se je razgovarjal z banom in nekaterimi častniki, potem pa je stopila iz vrste slovanskih deklet mladenka v narodni noši in mu izročila šopek slovanskih nageljnov. Mussolini se je zahvalil z besedami: „Izredno sem vesel, da sem prestopil jugoslovansko mejo ter pregledal častno četo vrle jugoslovanske vojske. Zadovoljen sem, da se je to zgodilo na meji, ki veže oba naroda, ki sta prijateljska ob vseh mejah na suhem in na morju. Takšni hočemo tudi ostati. Želim, da bi s tega

Nova vlada in splošna mobilizacija v Čehoslovaški. V četrtek je bila v Pragi sestavljena nova vlada, kateri načeljuje armadni general Sirovy in katere posamezne resorje vodijo strokovnjaki. Po radiu je nagovoril čehoslovaško ljudstvo prezident dr. Beneš in jih pozval k slogi in miru. Dan navrh je vlada odredila splošno mobilizacijo, državno mejo vzdolž Poljske in Nemčije je zasedlo 900.000 vojakov — Medtem je narastlo število sudetsko-nemških beguncev 125.000 oseb.

Drugi Chamberlainov sestanek z Führerjem. V četrtek sta se Führer in angleški min. predsednik v porenjskem Godersburgu drugič sestala. O posvetovanjih navaja uradno poročilo, da je nemška vlada predala angleškemu min. predsedniku v obliki spomenice svoje končno stališče k ureditvi vprašanja sudetskih Nemcev. Chamberlain je spomenico predal vladi v Pragi. Njena vsebina je ostala tajna, zagotovo se ve samo, da terja Nemčija od Čehoslovaške pristanek na izpraznjenje sudetsko-nemških pokrajin najkasneje do 1. oktobra.

Kaj prinese 1. oktober 1938? Par dni še teče rok, ki ga je stavila nemška vlada. Führer in kancler je z govorom minulega ponedeljka nemške zahteve podkrepil. Mednarodna diplomacija je na delu, da doprinese svoj dežel k rešitvi velikega spora. Prorokovanje o končnem izidu pa bi bilo odveč, preostaja le nada, da se bo evropska ladja še enkrat izognila nevarnim čerem, ki ji grozijo s poginom.

skrajnega dela jugoslovanske države prišel moj prisrčen in udani pozdrav do najvišjih predstavnikov jugoslovanskih oblasti, posebno predsedniku dr. Stojadinoviču ter tudi vsemu jugoslovanskemu ljudstvu! — Jugoslovani so nato odzdravljali z „Živijo!“, Italijani pa z „Duce, duce!“ — Nenadni prihod Mussolinijev na jugoslovanska tla je močno odjeknil v Jugoslaviji, Italiji in tudi v inozemstvu.

Mussolini v Trbižu. Na svojem pohodu po italijanskem severu je Mussolini obiskal tudi Trbiž in imel na žitnem trgu krajši nagovor, v katerem je dejal: „Od Trsta do Gorice stoje tovarne, ladjedelnice, električne centrale, kakoršnih nima svet. Razen tega vidimo, da tudi prebivalci drugega jezika, male oaze velike slovanske množice, ki so nekoč prišle v te hribe, v celoti sodelujejo v življenju italijanskega naroda. Nikogar izmed prebivalcev drugega jezika v soški dolini niso prisilili, da me pozdravi. Pred menoj v Trstu je defilirala bataljon črnih srajc, sestavljen izključno iz mlčnikov slovanskega porekla in sicer na veličasten način. To prebivalstvo se čuti ponosno, da sodeluje v našem cesarskem nacionalnem življenju.“ — K Čehoslovaški je Mussolini pripomnil: „Čehoslovaški je hudo, ker ni bila Čehoslovaška. Bila je češko - nemško - poljsko - madžarsko - rumunsko - rusko - malorusko - slovaška republika. Jaz pa vztrajam na tem, da se ta problem, ko smo že prišli k njemu, popolnoma uredi.“

Sv. oče za zlato srednjo pot. Predzadnje nedeljo je nagovoril sv. oče 500 francoskih delavcev, ki so

prišli pozdravljat poveljarja Cerkve. Sv. oče je med drugim dejal, da moli za Francijo, kakor še nikoli. Dalje je poudaril, da je komunizem nevarna blodnja in zato obsodbe vredna. „V sedanjih časih se pogosto poudarja tudi misel, da je država vse in nekateri hočejo to načelo uveljaviti z nasilno preproščino. Njihovo načelo se glasi: Država je vse, posameznik ni nič. Cerkev ta nauk odklanja. Ne odobrava pa tudi ne nasprotnega nauka, ki daje vso pravico posamezniku in nič državi. Resnica je v sredini, ne pa v eni ali drugi skrajnosti!“ tako je papež svoj nagovor zaključil.

Koliko je Slovanov, navaja knjiga ljubljanskega univerz. prof. Nahtigala „Slovanski jeziki“, kjer se pravi: Vseh pripadnikov slovanskih narodov skupaj je 181 milijonov in 270 tisoč. Slovenec je 1.61 milijona, Srbohrvatov 10.60, Bolgarov 6.20, Velikorusov 81.79, Ukrajincev 38.81, Belorusov 6.60, Poljakov 23.92, lužičkih Srbov 0.12, Čehov 8.72 in Slovakov 2 milijona 900 tisoč. — Pred okroglo tisoč leti so vsi ti narodi še govorili en sam jezik in tvorili en sam narod. Tekom stoletij nato so se tvorili številni narodi in jeziki iz enega plemena in jezika.

Zlato beži! Amerika je v zadregi. Iz Evrope prihajajo vedno novi tovari dragocene zlate kovine. Očividno postaja zavirljivim srečnikom Evropa prenevarna, da bi še nadalje zaupali svoje zaklade njenim bankam. Ameriška vlada se še ni utegnila baviti z vprašanjem, kako stališče naj zavzame vočigled rastoči množini iz Evrope dohajajoče rumene kovine.

To in ono. V nedeljo so molili po vseh rimskih cerkvah za mir. Tako je določil sv. oče. — Bolgarska kraljevska dvojica je bila pri Führer-ju in kanclerju. — Zasedanje Društva narodov je poteklo, ne da bi se kdorkoli prisotnih ali odsotnih razburjal. — Jugoslovanski kraljeviči so dospeli v Anglijo na šolanje. — Rumunija je uvedla obvezno vojaško službo za žene. — Gospodarski minister Funk je odpotoval v Turčijo in bo grede obiskal nekatere balkanske prestolice. — Poljska se je odpovedala svojemu sedežu v Zvezi narodov. — V Palestini grozi splošna stavka. — V Perziji so bile ogromne povodnji, ob katerih je našlo smrt 2000 oseb. — V Pragi so nabrali 8 milijonov kron za obrambo države. — Milijone dolarjev škode je povzročil v Severni Ameriki strahovit vihar, ki je podrl cele naselbine. — Sovjetska Rusija je zagrozila Poljski za vojno, če zasede slezki Tešin. — V Vicenzi je Mussolini govoril sedmič v minulem tednu in je med drugim omenjal mirovne pogodbe, da so pogrešene in jih je treba razveljaviti. — Praška vlada je ustavila komunistični list „Pravdo“.

Pismo iz Gradiščanske

Začetkom septembra je imela vrhovna organizacija gradiščanskih Hrvatov — Hrvatsko kulturno društvo — svoj letošnji občni zbor. Udeležili so se ga zastopniki krajevnih prosvetnih društev, cilj pa mu je zastavil dosedanji predsednik Ignac Horvat v uvodnih izjavah, naj občni zbor pokaže javno in očitno narodno zanimanje za osrednjo kulturno organizacijo in naj se organizacija prilagodi novim prilikam. Predsednik Horvat je obrazložil razloge, zakaj po 6 letih odstopa od predsedništva, in prosil zbor, naj izvoli novo predsedstvo. Hvaležnost zborovalcev dosedanjemu predsedniku je tolmačil v iskrenih besedah župnik Meršič. Pri sledečih volitvah je bil izvoljen za novega predsednika

pravnik Alojzij Bilišič iz Vinceta, podpredsedniška mesta zasedejo po en učitelj, duhovnik in kmet. Novoizvoljeni predsednik je imel daljši nagovor, iz katerega prinašamo nekatere misli:

„Narodna manjšina smo. Kaj je to narodna manjšina? Že iz besede se spozna, da je narodna manjšina manjši del prebivalstva ene države. Vsaka narodna manjšina je del naroda, ki živi v svoji lastni državi kot narodna večina. Tudi mi Hrvati smo del takega naroda, z njim hočemo gojiti kulturne stike in od njega bomo pričakovali kulturno pomoč. To bomo vršili z isto pravico, s katero nemške manjšine pričakujejo pomoč in oporo od svoje materinske zemlje. Danes velja v Evropi nepisan paragraf, da morajo narodne manjšine uživati polno enakopravnost v narodnem, gospodarskem, kulturnem in verskem pogledu z večinskim narodom v svoji državi. — Posebna naloga novega odbora bo, da bo skušal društvena pravila oživotvoriti v vseh njihovih točkah. Njegova skrb bo, da bo čuval materinščino v cerkvi in šoli in da bo ljubosumno vzgajal hrvatski šolski in dijaški naraščaj. Posebno paznjo bo posvečal narodni prosveti, da omogoči delovanje pevskih društev, razne tečaje in prireditve in da ohrani narodne navade in običaje. Izgraditi hočemo našo organizacijo v zadnje naše selo. Pozivam vse naše ljudstvo od delavcev do veleposestnikov, naše izobraženstvo, naše rokodelce in obrtnike, naj grejo na delo! Naša sveta dolžnost je, da našim otrokom predamo dediščino, ob kateri bodo dejali: **Naši očetje in naše matere so izpolnili svojo dolžnost kakor pravi in poštene Hrvati.** Naglašam se, da naše delo nikakor ni neljalnost napram državi marveč nasprotno: Le oni, ki svoj rod spoštuje in sezanj žrtvuje, je polnovreden član svoje države. Kdor prodaja svoj narod, prodaja tudi svojo državo.“

Medtem je stopila na Gradiščanskem v veljavo šolska odredba sledeče vsebine: Ljudske in glavne šole smejo voditi in vzdrževati samo pokrajinske korporacije, s čimer se vodijo odslej vse ljudske šole kot občinske javne šole in jih vzdržujejo politične občine. Dosedanji lastniki šolskih poslopij prepustijo šolske zgradbe na razpolago občinam. Cerkev, verske organizacije in kongregacije javnih šol ne smejo voditi. Javno šolstvo prevzamejo deželni glavar in okrajna glavarstva, do dokončne ureditve so župani poleg šolske oblasti krajevni šolski nadzorniki. Odredba velja tudi za otroške vrtnice. — S to odredbo so ukinjene na Gradiščanskem doslej obstoječe verske šole, to so šole, katere je upravljala in vzdrževala Cerkev. V doglednem času bomo slišali, v koliko bodo nove šole upoštevale težnje gradiščanskih Hrvatov za upoštevanjem matere govorice v šolstvu. Dal Bog, da bi jim bila prihranjena naša stoletna šolska borba!

V ostalem vidimo iz poteka občnega zbora Hrvatskega kulturnega društva, da tudi narod gradiščanskih Hrvatov nikakor ni klonil, marveč hoče z novimi nadami započeti novo narodno delo v svojo in svoje države korist.

Prijatelj! Rojak!

Naši dnevi terjajo velike moče in močne žene!

Veličina in moč sta v dejavni, resnični slovenski narodni zavesti!

Bodi torej zvest sin in dobra hčerka slovenske narodne družine!

Veruj v našo slovensko bodočnost!

Domače novice

Župnik Ivan Starc izven dežele. Minuli četrtek je pozval uradnik tajne policije slučajno v Celovcu se nahajajočega hodiškega župnika in bivšega dež. poslanca g. Ivana Starca, naj se z njim napoti v deželno vlado. Tam je gospod župnik s podpisom moral vzeti na znanje, da tekem 48 ur zapusti deželo in javi tajni policiji svoje novo bivališče. — Slovenska prosvetna zveza je takoj obvestila pristojne osebnosti na Dunaju in v Berlinu ter zaprosila za razveljavljenje ostrega odloka. Istočasno sta se njena zastopnika zglasila pri celovškem varnostnem nadzorniku dr. Weimannu s prošnjo, naj se gospodu župniku dovoli še nadaljno bivanje v deželi. Storjeni koraki so ostali žalibog brezuspešni.

Vplačilnice (Zahlkarte) prilagamo danes vsem našim cenj. naročnikom. To že vsled tega, da se vsak spozna z novimi vplačilnicami. Veljavne pa so do preklica tudi še dosedanje naše položnice. Nove določbe so takšne, da bomo morali napram zamudnikom postopati brezobzirno. Poravnajte zato naročnino in zaostanke v najkrajšem času.

Naročnikom. Od 1. oktobra 1938 dalje Vam bo dostavljala naš list pošta brez Vašega naslova, to se pravi, da Vaš naslov ne bo več nalepljen na listu, marveč napisan od poštnega nameščenca, ki bo imel seznam naročnikov poštnega okoliša. Pošta dobi v to svrhu gotovo število izvodov lista. Na pošti morete reklamirati, odpovedati in list naročiti. Vplačila naročnine po vplačilnici na naš poštohranilnični konto na Dunaju.

Važno za inozemce. Dne 2. septembra 1938 je izšel zakon št. 379, ki pravi, da mora vsak nemški državljani zaposliti pri okrajnem glavarstvu (politični oblasti) za dovoljenje za bivanje na ozemlju Nemčije. Vsa dosedanja dovoljenja izgubijo veljavo z 31. marcom 1939. Inozemci, ki doslej sploh niso rabili dovoljenje za bivanje ali izvrševanje kake obrti, morajo zaprositi za dovoljenje še pred 31. decembrom 1938, oni pa, ki pa posedujejo trajno dovoljenje bivših avstrijskih oblasti za bivanje in izvrševanje obrti, morajo zaprositi za dovoljenje še pred 31. marcem 1939. Za omejeno dovoljenje je treba plačati 3 RM, za trajno pa 10 RM pristojbine. Tudi vsak inozemec, ki dopotuje v Nemčijo in hoče bivati tukaj preko 3 mesecev, mora zaprositi za dovoljenje. Ostalo je razvidno iz zakona, ki stopi v veljavo 1. oktobra 1938.

Važna odredba. Dež. glavar odreja, da morajo biti vse osebe, ki prenočujejo izven doma, do 9. ure naslednjega dneva pri občini, koder prenočujejo, javljene in ob odhodu objavljeni. Pri inozemcih je treba predložiti potni list ali propustnico in osebno listino s sliko.

Univ. profesor dr. Lambert Ehrlich — šestdesetletnik. Minuli teden je dovršil šestdeset let naš rojak dr. Lambert Ehrlich, profesor teološke fakultete ljubljanskega vseučilišča. Povodom svojega jubileja je bil deležen prisrčnih častik s strani dijaštva in svojih ožjih prijateljev. Ljubljanski „Slovenec“ je v daljšem članku navajal jubilarne zasluge za duhovni in duševni podvig slovenskega naroda. Čestitkam se pridružujemo tudi mi koroški Slovenci s prošnjo, naj Bog ohrani uglednega in tako tvornega rojaka še dolga leta!

Podlistek

Jack London:

P. Holeček:

Klic divjine.

(22. nadaljevanje.)

Mnogo zlatokopov je na smrtni postelji potrdilo s prisego, da so bili tam in da so ga videli, in so dokazali resnico svojih besed s kepami zlata, kakršnih dotlej še niso nikjer in nikdar našli. Tam v tistih krajih je stala, tako so pravili, tudi kočica; a nihče živih je še ni videl in mrtvi so bili mrtvi in niso mogli dati nobenih pojasnil več. Zato so potovali Janez Tornten, Ivan, Peter, Buk in še nekaj drugih psov kar na slepo srečo proti vzhodu. Najprvo so se peljali s sanmi sedemdeset milj po Jukonu navzgor, zavili na levo v Stjuartovo reko in nato potovali visoko gor do njenega izvira.

Janez Tornten ni maral mnogo za ljudi in se ni bal divje prirode. S peščico soli in z dobro puško se je upal v najbolj zapuščene kraje. Mudilo se mu ni nikamor; zato so, kakor je pač nanesele prilika, potovali ali pa počivali in se oskrbovali z divjačino. Na saneh so imeli le najpotrebnejše stvari, namreč puške, strelivo in nekaj orodja.

Buku je bilo to življenje jako všeč. Včasih je po ves teden dan za dnom stopal pred sanmi; zato pa so nato spet teden ali dva počivali v taboru. Psi so navadno pohajkovali, medtem ko so možje netili ogenj, tajali zmrzlo prst, jo devali v lonce

in izpirali. Njih trud je bil brezuspešen; zlata niso našli. Včasih so šli vsi skupaj lačni spat, drugič so imeli divjačine in rib na prebitek.

Ko je prišlo poletje v deželo, je bilo konec vožnje na saneh. Tedaj je vsakdo moral naložiti svojo culo na hrbet in tako potovati preko modrih gor in sončne doline in skozi temne gozdove do bregov sinjih jezer in še dalje v kraje, kjer ni bilo najti sledu človeške noge in kjer so vendarle nekaj morali biti ljudje, če je bila povest o zapuščenih kočih blizu bajno bogatega zlatega rudnika resnična. Tako so preživeli hude nevihte s snegom v poletju in se tresli od mraza pri medli luči polnočnega sonca. Prišli so v doline, kjer jim roji muh in komarjev niso dali trenutka pokoja; v senci večnega ledu so nabirali zrele jagode in trgali cvetlice, ki jim tudi v južnih krajih ne najdeš enakih.

Mesci so prišli in minili. Nekega dne so naleteli na človeške sledove. Bilo je to na stari stezi sredi pragozda in menili so, da kočica, s katero so se v mislih ves čas bavili, ne more biti več daleč. A steza se ni nikjer prav začela in nikjer prav končala in je ostala skrivnostna kakor tudi mož, ki jo je bil naredil, in namen, ki mu je nekaj služila.

Nato so kar nepričakovano naleteli na podrtine lovske kočice. Brskali so med zgnilimi odejami na ležišču in našli puško na kresilnik z dolgo cevjo. To je bil edini sled po možu, ki je pred davnimi časi zgradil to kočico.

Ko se je spet vrnila pomlad v deželo, so dospeli do široke doline, ki ji je dno pokrival sam droben

naplavljen pesek, in v tem pesku se je lesketalo čisto zlato. Zdaj so dosegli, kar so hoteli. Lotili so se pridno dela in vsak dan nabrali zlatih zrn za tisoč dolarjev. Zlato so spravljali v vreče iz losje kože, petdeset funtov v vsako, ter so jih skladali kot drva za kurjavo ob zunanji steni kočice, ki so si jo postavili iz smrekovih debel. Dan za dnem so delali in čas jim je bežal, kakor beže sanje v noči.

Psi so bili medtem brez pravega posla; kvečemu so pomagali Torntenu, kadar je bilo treba priskrbeti mesa, Buk je spet lahko ležal po cele ure pri ognju in sanjal. Tedaj se mu je vedno bolj pogosto prikazoval veliki, krepki mož in pes mu je sledil v drugi svet. Opazoval ga je, kako je čepel pri ognju, stiskaje glavo med kolena, ki jih je držal objeta z rokami. Poznalo se mu je, da živi v vednem strahu; zakaj večkrat je planil pokoncu, nekaj časa strmelo boječe v temo in nato vrgel še več lesa na ogenj.

Potem sta hodila po jezerskem bregu. Mož je nabiral mehkužce in lovil ribe in je svoj plen takoj použil. Pri tem so mu oči neprestano gledale preplašeno na vse strani, kakor da bi bil vsak hip pripravljen na beg. Neslišno se je plazil skozi gozd in Buk vedno tik za njim; neprestano sta pazila na vsak šum in vsak vonj. Oni človek je tako tenko slišal in tako dobro vohal kakor pes. Skočil je na drevo, zlezal čisto do vrha in se od tam oziral in ogledoval na vse strani po gozdu. Tudi spal je včasih na drevesu, a Buk je sedel ob deblu in ga stražil.

(Dalje sledi.)

— Dr. Lambert Ehrlich se je rodil 18. septembra 1878 v Žabnicah. Gimnazijo je studiral v Celovcu, bogoslovje pa v Inomostu in Rimu. Leta 1903 je bil promoviran za doktorja bogoslovja. Takoj nato je deloval kot kaplan v Beljaku in potem bil odpoklican za stolnega kaplana v Celovec. Leta 1907 je postal škofijski tajnik in končno profesor celovškega bogoslovja. Po svetovni vojni je bil član jugoslovanske mirovne delegacije v Parizu, kjer je izdal tudi obsežno delo o Koroški. Po glasovanju je bil imenovan za profesorja ljubljanske univerze, svojo posebno pozornost pa vso dobo svoje visoke učeniške službe posveča slovenski akademski mladini, ki zre v njem svojega voditelja in očeta.

Romarskega shoda v Dolini ne bo! Župni urad Pokrče javlja: Za prvo oktobersko nedeljo v Dolini določeni romarski shod se ne vrši! Župni uradi in verniki sosednjih fara so naprošeni, naj odpoved shoda sporočijo vsem prijateljem božje poti v Dolini.

Maribor se sme izza tedna ponašati, da ima največji zvon v Jugoslaviji. Ulit je bil v Račah za frančiškansko baziliko. Zvon tehta 6000 kg in je uglasen na ton „g“, v obsegu meri 7 metrov, visok pa je 2.30. Bat bo tehtal 300 kg in bo višji kakor odrasel človek. Kadar bo zvonil, ga bo slišati kilometre daleč. Zvon je posebnost za to, ker je največji, kar jih je bilo ulitih v Jugoslaviji.

Ferlach—Borovlje. Dne 9. sept. so se vršili v Borovljah vojaški nabori. Kako je bilo na tak dan pred vojno, se gotovo še vsak dobro spominja, saj so si šteli naši mladeniči in fantje te dneve med najpomembnejše svojega življenja. Prva pot zjutraj je bila, da je šel fant po „pušlec“ k svoji izvoljenki in nato so se zbrali fantje posameznih vasi ter jo krenili korporativno proti Borovljam. Neka stara jeza je vladala tedaj med borovljanci in med „Svečani“, vsaj tako so se nazivali fantje iz Bistriške občine in tudi še iz Svetne vasi. Od kod tista jeza, pravzaprav nihče ni vedel in tudi drugače ni bilo čutiti kot na „Štelingi“. „Pilije v žakelj“ so klicali Svečani, „Svečane pa v kapus“ so odgovarjali borovljanci. Tako zbadanje se je pričelo zjutraj in popoldne, ko je bilo že precej piva pod kapo, je žalibog tolikokrat prišlo do pretepa, ki je imel dostikrat žalostne posledice. Sledila je vojna, nabori so bili že nekaj vsakdanjega in nihče se ni več zmenil za to. Po vojni v Borovljah sploh ni bilo več naborov, zato je sedaj spet večje zanimanje. Od 56 nabornikov borovljske občine je bilo potrjenih okoli 50. Sele so poslale 13 fantov, od katerih je bilo izbranih 10 in tudi druge občine slično. Toda vključ temu, da so bili sedaj pri naboru 3 letniki, takozvane „Štelinge“ skoraj ni bilo opaziti. Ni se več vršila v gostilni pri Justu, ampak v poslopju glavne šole. Časi so postali resni in je brez dvoma boljše, da gredo fantje mirno narazen kot pa s pretepom.

Ferlach—Borovlje. Jesen se je pričela in izredno lepo vreme je naklonjeno našim kmetom. Kjer je globoka zemlja, je obrodil krompir slabo, bolje je bilo tam, kjer ni ilovica. — Sadja je letos le pičlo in marsikateri, ki je naprešal lansko leto vse polno, bo tokrat stisnil le kak sodček. — Cesto skozi Borovlje popravljajo naprej in so dela od „Pravha“ do vrh Wernikovega klanca že takorekoč končana. Lepo široko pot bomo imeli in vsem se bo lahko godilo; razširila se bo tudi še dalje do koločvora. — Kriza v puškarski industriji traja dalje. Zopet bo v kratkem odpotovalo več puškarjev v tujino za zaslužkom. V nedeljo 18. sept. se je pripeljalo z avtom 7 puškarjev iz Steyer-ja v Borovlje, ki so šli pred par meseci tja. Bili so le dva dni tu in nato zopet odrinili nazaj, kjer so dobro zaposleni. — Dne 17. sept. je umrl tukajšnji šolski ravnatelj v p. Rudolf Jaklič, zadet od srčne kapi. Bil je 72 let star, rodom iz Kočevja in prišel v Borovlje pred 50 leti. Precej bolesti je preстал v svoji družini, komaj pred enim mesecem je napravil samoumor njegov mlajši sin. Bil je dolgoleten občinski odbornik, ves čas zvest pristaš nemške stranke, splošno pa miren in pošten človek.

Stein—Kamen. Slededi slučaj iz našega kraja kaže, kam privede nepremišljena ljubezen. Adalbert Deutschmann si je hotel na vsak način nagovoriti neko dekle z Blata, ki pa zanj ni maralo. 8. t. m. je pričakal na kolodvoru ter ji usiljeva svojo ljubezen. Dekle je ostalo hladno, nakar je zaljubljenec potegnil revolver in oddal nanjo 5 streliv. K sreči je bil tudi slab strelec in je dekle ostalo nepoškodovano. Zaljubljenega fanta so nato poslali v Dobro ves, da si ohladi svojo vročo ljubezen.

Obersammelsdorf — Žamanje. Celih 30 let že popravljajo pot od Klopinskega k Zablatniškem jezeru. Prej vseh teh govoric nismo jemali preresno. Kdo se je že zmenil za kraj, ki nosi čudni pridevek „opeklina“, in kdo za poti, ki vodijo sem gor. Sedaj pa je govorica domala že postala resnica. V poletju obiskujejo letoviščarji raznih penzijonov in hotelov ob Klopinskem jezeru tudi naš kraj in ga prav laskavo hvalijo. Ob Zablatniškem jezeru pa je znano taborišče rajhovskih telovadcev, o katerem so pisali celo že berlinski listi. To se pravi, da stopamo polahno iz svoje dosedanje ponižnosti in

skritosti v veliki svet. Telovadci so za kmete velika gospodarska pomoč. Pokupijo vse mleko, jabolke, stročje in krompir. Letos ostanejo baje med nami tudi v zimi. Jezero in okolica jim nudita priliko za mnogovrstne zimske športe, „opeklinsko“ sonce pa jim bo barvalo njihova lica.

Loiblal—Brod v Ljubelju. Še ne vemo, ali bo naša ali Korenska ali Jezerska cesta povišana v Reichsautostrasse, to pa vemo, da je letos več in boljšega zaslužka pri Ljubeljski cesti, kot smo ga bili vajeni prejšnja leta. Če bo cesta v prometu tudi pozimi, bomo z veseljem vzeli v roke lesene lopate, ki bi nam bile že skoro strohnele, ko dolgih 20 let ni bilo treba s ceste spravljati snega. Dninarji in delavci so veseli boljšega zaslužka, le drvarji še upravičeno upajo, da se jim zviša letošnji zaslužek. — Kdor misli, da nam manjka življenjskega veselja, se zelo moti. Že dosedaj smo pozdravili štiri novoporočene pare, česar ne pomnimo več dolgih 25 let. Čevhova strma kmetija je klicala mladega gospodarja; kar na domu pri utrujenih starših je Lenc Kropivnik našel nevesto Pavlo. In sedaj je Čevhov dom zopet preskrbljen za en rod. Hvaležni dom pa bo preskrbel ta in vsak naslednji rod, ki mu ostane zvest! — Štedljivi Pavel Kolemprat si je lani popravil svojo hišico ob cesti, ki ponosno nosi hišno številko 1. Pa ni hotel ostati sam v svojih treh „cimerčih“ in je poprosil marljivo Bohinčevo Zefijo za življenjsko družico. Usmilila se je kaj rada osamljenega Pavlija. — Tako pa so Mežnarjevi, pri katerih je Zefi v farovžu tako pridno gospodinjila, bili brez gospodinje in zato je domači sin Hanzi Kropivnik moral peljati pred poročni oltar Pavlo Struger iz Borovelj. Vsem trem ženinom, katerim je vsa soseska kot požrtvovalnim cerkvenim pevcem dolžna zahvalo in njihovim izvoljenkam želimo mnogo družinske sreče in zadovoljnosti tudi v malih razmerah! — Ko je Stani Šparovec iz znane pevske družine Šparovcev v Borovljah videl, s kakšnim veseljem se brojanski fantje ženijo, se je zbal za svojo izvoljenko Berto Fuss. Neradi smo mu jo dali, ker je s tako ljubeznivostjo skozi leta okusno krasila našo cerkev. Želimo tema mladoporočencema, da bi njuno družinsko življenje na Doleh pri Borovljah bilo vedno okrašeno z družinskimi čednostmi ljubezni, požrtvovalnosti, pobožnosti! Mlade družine, živite v čast Bogu, v slavo narodu!

Windisch-Bleiberg—Slovenji Plajberk—Svinčenca — to je staro ime našega gorskega kraja. Skozi stoletja so pri nas kopali svinčeno rudo. Leta 1906. je Union sklenila, da opusti naše rudokope. Zmontirali so vse stroje in elektrarno, rudarji so odšli. Zmerno blagostanje je prenehalo, ker ni bilo zaslužka in tiho je postalo po naših dolinicah. Tako je bilo dolgih 32 let. Tisti, ki so bili zaslužili pri rudnikih, so medtem osiveli. Letos spomladi pa je z Veliko Nemčijo prišla tudi vesela novica: „Svinčeno rudo bodo pri nas zopet kopali!“ In res so prisopihali avtomobili z ravnatelji in inženjerji, 2. majnika pa je bilo že sedem delavcev in dokaj voznikov zaposlenih s čiščenjem starih podzemskih rovov in polaganjem železnih tračnic. Sedaj so se tudi že začela dela za napeljavo električne sile od Bistriške centrale v Medvedjem dolu čez Strugarje. Še pred zimo mora elektrika dajati svetlobo in gnati težke rudokopne stroje. Sto delavcev in voznikov bo zaposlenih pri rudokopu, ko bo pognano celotno podjetje. Vsi fantje in možje bodo imeli doma svoj zaslužek, pa še premalo jih bo! Kmetje, posebno gospodinje, bodo spravile v potrebni denar vse dobrote rogate in pernate živine. Zato želimo temu velikopoteznemu, našim ljudem toliko obetajočemu podjetju Uniona poln uspeh! — Še ena dolgoletna srčna želja nas vseh se polagoma izpolnjuje: zadnji mesec so začeli popravljati in razširjati našo prej tako strmo, kamenito, pomanjkljivo pot od državne ceste iz Sopotnice. Le vozniki in njihova vprežna živina vedo za trpljenje te poti, pa tudi marsikateri avto in motorno kolo je moralo drznost, s katero se je podalo na Plajerško pot, plačati z močnimi sunki in pretreslaji. Cesta bo naše skrite, sanjave gorske koticke odprla širnemu svetu. — Koroški Heimatbund gradi tudi pri nas lesen Grenzlandhaus, ki mora biti dogotovljen 10. oktobra, da bo slovesno otvorjen in predan namenu, ki ga mi domačini nismo veseli. — O samem delu smo poročali svojim rojakom širom domovine, pa bi bili skoro pozabili povedati besedo tudi o našem kmetiskem delu. Brez tega dela bi moralo kmalu zastati vse ostalo delo. In vendar letos ni bilo dovolj moči za košnjo in žetev. Ker nismo mogli hitro spravljati, nam je neprijazno deževno vreme pokvarilo mnogo krme in žita. Ponekod še sedaj spravljajo seno, ko se že mudi otavi. Hvala Bogu, obvarovani smo bili hujših vremenskih nesreč. Kljub čezmernemu naporu smo ohranili še mnogo veselja do nadaljnjega kmečkega dela. „Delo pridnih rok — blagoslovi Bog!“

Ludmannsdorf—Bilčovs. Jesen nas je zajela in z njo tudi čas, ko pospravljamo naše kmečke pridelke. Dasi se bližamo polagoma zimskemu mrazu in počitku, je vendar jesen za kmeta najbolj veseli letni čas. Kmet tedaj vidi, če je bilo njegovo delo

v vigradi in poletju res tudi plodovito in ko spravljaja sad svojega truda v shrambe, se oddahne v zavesti, da je preskrbljen z najpotrebnejšim do prihodnje žetve. V splošnem smemo pri nas reči, da je bila letina dobra. Vse žitne vrste so dobro uspele, mnogo bolj ko lani. Kar pa se tiče krme, so bile trave redkejšje od lanskega leta in je bilo sena nekoliko manj. Zelo dobro letino sta dali krompir in koruza. V zadnjem tednu nam je napravila slana na ajdi mnogo škode. Njive, ki so slani bolj izpostavljene, so prazne ajdovega pridelka. O čebelarjih smo že tekom leta poročali, da so bili prav zadovoljni, a to zadovoljstvo gojiteljev sončnih muh je skalila ajdova paša, ki je popolnoma odpovedala. Za poletje se je ustanovil pri nas tudi otroški vrtec. Voditeljica je trda Nemka in se mora posluževati tolmačev, da se z otroki sporazume. Naše mnenje je, da bi pač bilo prav, če bi voditeljica znala tudi govorico otrok, katere oskrbuje. — Naš prometni avtobus, ki je posebno v sobotah natrpan delavcev in „urlavbarjev“, se je predzadnjo soboto prevrnil v bližini naše vasi v jarek. Pa je bilo več strahu ko škode, za našo otročad pa velika senzacija. Mi smo te motorne vezi s svetom kar veseli, ker nam posebno v nujnih slučajih nudi mnogo koristi. Baje so neki izgledi, da bo avto vozil tudi pozimi.

Sittersdorf—Žitara ves. V soboto smo spremili k zadnjemu počitku 38letno mater Terezijo Rutar, pd. Habnarco iz Malčap. Rajna je bila izredno verna in zavedna žena. Bolehala je na slabem srcu, ki ji je končno odpovedalo. Zapušča 6 neboljenih otrok, katerih najstarejši je dosegel komaj 14 let. Oče in mati prerano umrle še živita in sta z družino vred od žalosti vsa potrta. Na grobu so se poslovili od rajne preč. g. župnik z iskreno zahvalo za njeno dobroto in žrtev, pevci pa so vzeli slovo s pretresljivo pesmijo-žalostinko. Težko preizkušeni Habnarjevi družini izrekamo iskreno naše sožalje!

Drobiž. Predzadnjo sredo v noč se je v deželi vršila vaja za obrambo pred zračnim napadom. Zatemnjenje se je razmerno dobro izvedlo. Slične vaje bodo bržkone še ponovili. — Do 1. oktobra se javijo vsi rezervni častniki in vojaški uradniki občinskimi uradom. — Na Bückebergu v Prusiji bodo povodom jesenskega praznika poklonili Führerju tudi venec iz koroških pridelkov. — Dosedanji rokodelski dom v Celovcu, ki ga je upravljala Kolpingova družina, je prevzela nar. soc. stranka in ga bo vodila kot dijaški dom. — Celovška bogoslovna se z novim šolskim letom preseli delno v Tancenberg in delno v St. Georgen am Längsee. — Pogorela sta dom in gospodarsko poslopje posestniku Žaverju v Lečni vasi pri Galiciji. — V Dobri vasi se je na motornem kolesu težko ponesrečil Lorenc Luschnig iz Wolfsberga. — Na Medgorjah pa je padel s kolesom delavec Jožef Luschnig. — Mali Breznikov Korlej v Pliberku si je pri igri zlomil desno roko. Naj bi kmalu okreval. — Na cesti pri Zilici je avto povozil 65letnega Silvestra Raup. Starčku je pri padcu počila lobanja in je bil na mestu mrtev. — V Ribnici je umrl 56letni tajnik Karl Mende, tajnik grofa Windischgrätz. — V Podlujbelju je umrla 67letna Marija Hafner. — V deželo je prispelo večje število nemških beguncev iz Čehoslovaške.

Naša prosveta

Pred tisočletjem

Poglavje slovenske zgodovine po Grivčevi knjigi „Slovenski knez Kocelj“.

Središče slovenske zgodovine v zgodnjem srednjem veku je bila Karantanija, sedanja Koroška, a mnogo obsežnejša kakor sedaj. V začetku svoje naselitve (sredi 6. stoletja) so bili Slovenci zavezniki in podložniki bojevitejših Obrov (Avarov). V naslednjem stoletju je kralj Samo (od 623—658) združil severne in južne Slovence v tako močno zvezno državo, da je uspešno kljubovala vsem sosedom.

Okoli leta 630 je karantanskim Slovincem v zvezi s Samom vladal knez Valuk, prvi po imenu znani slovenski knez. Ko je po Samovi smrti slovanska zvezna država razpadla, so nad Slovenci zavladali Obri, a karantanski Slovenci so imeli še svoje kneze in so večkrat samostojno nastopali. Vojaško močnejši Obri so postali Slovincem tako nevarni in nadležni, da je karantanski knez Borut okoli 750 leta poklical na pomoč Bavarce. Bavarci so v zvezi s Slovenci premagali Obre; a s tem so Slovenci prišli pod bavarsko nadoblast. Bavarci so Borutovega sina Gorazda kot talca odvedli s seboj in ga po očetovi želji vzgojili v krščanstvu.

Gorazd, prvi slovenski krščanski knez, je vladal samo tri leta (okoli leta 750). Med tem časom so Bavarci in z njimi tudi Slovenci že prišli pod frankovsko nadoblast (leta 743). Po Gorazdovi smrti je vladal odločni krščanski knez Hotimir (okoli leta 751 do 769). Salzburškega škofa Virgila je prosil misijonarjev. Ta mu je poslal škofa Modesta, ki je imel svoj sedež pri Gospe sveti in bil pokopan v tamošnji cerkvi. Salzburški misijonarji so delali v pravem apostolskem duhu in se niso opirali

preveč na državno moč. Zato v začetku niso zbudili odpora. A po Modestovi smrti se je slovenska protikršćanska stranka začela upirati. Hotimir je zatrl dva takšna upora. Po njegovi smrti pa so poganski Slovenci odločilno zmagali ter izgnali vse krščanske duhovnike.

Bavarski vojvoda Tasilo je leta 722 Slovence premagal in jih podvrigel, a pustil jim je domače kneze. Po volji Bavarcev je v Karantaniji zavladal knez Valtunk. Poslej se poganska stranka med Slovenci ni več z orožjem borila proti krsćanstvu.

Kršćanstvu so se upirali zlasti slovenski velikaši, ki so v poganstvu videli oporo svoji samostojnosti. Preprosto ljudstvo pa je po večini šlo za svojimi krščanskimi knezi. To razmerno nazorno pojasnjuje povest o gostiji karatanskega kneza Inga. Ingo je povabil može iz nižjega krščanskega ljudstva in jim dal jesti in piti v pozlačenih posodah; njihovim gospodarjem pa je postregel pred hišo v začrnelih posodah. Na njihovo začudenje nad tem ravnanjem jim je odgovoril, da niso vredni biti v družbi tistih, ki jih je očistil krst. Nevrniki so ta nazorni opomin razumeli, se dali poučiti in krstiti. Zgodovinsko jedro te povesti je, da so se velikaši krščanstvu bolj upirali kakor preprosto ljudstvo. A nazadnje so bili že tako osamljeni, da so morali potegniti z ljudstvom.

Do začetka 9. stoletja so karatanski Slovenci imeli kneze domačega rodu, čeprav so bili podložni Bavarcom in Frankom. Ko pa so se pridružili uporu posavskega hrvaškega Ludovika (819), so izgubili prejšnjo politično samostojnost. A nekoliko samostojnosti so jim pustili še v tem, da je slovensko ljudstvo po prejšnjem običaju v domačem jeziku sprejelo kneza tujega rodu in ga ustoličilo na knežjem kamnu pri krnskem gradu, potem pa se mu poklonilo pri vojvodskem prestolu pa Gosposvetškem polju. Obred ustoličenja je trden dokaz, da karatanski Slovenci pod bavarsko in frankovsko oblastjo svoje državne zavesti in samostojnosti niso popolnoma izgubili. Starinski in demokratični značaj tega obreda, da je kmet po kmetskih običajih umeščal deželnega kneza, je bil v velikem nasprotju z aristokratskim fevdalnim ustrojstvom srednjega veka. Prav ta značilna posebnost priča, da Slovenci niso bili zaslužjen podjarmljen narod, marveč so pod Bavarci in Franki v pomembnem ustavem običaju ohranjali ne le svojo narodno posebnost, marveč tudi državno zavest in ostanek prejšnje samostojne države.

Dobro desetletje potem, ko so karatanski Slovenci že izgubili domače kneze, je nastajala nova slovenska državna tvorba ob Blatenskem jezeru in dosegla svoj višek v knezu Koclju. O njem v naslednji številki.

Gospodarski vestnik

Na jesen naj gre naše govedo na pašo!

Najbolj mlečno živino nahajamo po pašnih krajih. Tam, kjer se živina pase, nam daje največ mleka. Tam so tudi najboljše mlečne pasme doma. To je znano in potrjeno. Na dobri paši se živina najbolje počuti. Tam se naravno preživlja. Lahko prebavna, mlada sočna in tečna trava daje največ mleka.

Pri nas imamo po planinskih krajih najboljše mlekarice. Za zgled nam je ziljska živina, ki je priznana dobra za molžo. Paša vpliva pač najugodnejše na proizvajanja mleka, vse drugače kakor hlevska reja. Pri hlevski reji manjka tiste pašne trave, manjka tistega gibanja in tistih naravnih vplivov zraka in sončne svetlobe, ki tako dobro učinkujejo na pašno živino.

Kar dosežemo v mlečnosti po pašnih krajih, to se ne da nikdar doseči s hlevsko rejo. Pašni kraji nudijo v tem oziru neprecenljive prednosti, ki jih zastoj iščemo po hlevih. Zato je pa naša dolžnost, da kot dobri živinorejci po vseh tistih krajih, kjer manjka paše, porabimo vsako priliko za pašo molzne govede. Krave naj pridejo ven in naj se po možnosti pasejo, kjerkoli in kadarkoli se nudi zato prilika. Naj se take prilike tudi vstvarjajo, če je pripravna zemlja na razpolago. Obstoječe „gmanje“ naj se pridno oskrbujejo in zboljšujejo, da bo več paše. Predvsem pa je treba izkoristiti jesensko pašo.

Iz soparnih in zaduhlih blefov prihaja živina na blogodejno jesensko pašo po naših travnikih. Kako dobro ji je ta prosta hoja, ta sveži zrak, svetloba in ta slastna in sočna mlada trava. Kako dobro se počuti žival po teh sončnih tratah in livadah! Kdo ne čuti z njo te izpremembe v vsakdanji reji? Prej priklenjena v gneči naših temnih in nesnažnih hlevov, zdaj pa prosta na svežem zraku in ob dobri, slastni paši.

Le nekaj časa v letu se nudi naši živini prilika, da pride iz hlevske reje ven in da živi kakor narava hoče. Kako ugodno učinkuje ta izprememba na ves počut!

Paša ugaja vsej živini. Prav posebno pa molzni in mladi živini, ki prebije večji del leta v hlevu. Kako naj se mlada žival krepko razvija, če mora vso mladost v hlevu prebiti? Kako naj se razvija v život, kako naj se ustvarjajo lepe telesne oblike, kako naj se ravnajo kosti, če ne dela drugega kakor da vstaja in plega pri jaslih? Ako se pri vsem tem še pomanjkljivo preživlja, kakor je ponekod navada, potem se ne smemo čuditi, ako naše živali niso tako lepo ustvarjene in tako dobre za užitek kakor so drugod.

Lep život dobi žival ob zadostnem gibanju in zadostni in zadostni in tečni klaji. Vse to pa ima na dobri paši.

Ako so naši voli ugodnejših životnih oblik in sploh bolj razviti kakor so naše krave, potem moramo to pripisovati ugodnemu vplivu zadostnega gibanja in boljši klaji, ki jo dobe naši voli po naših hlevih. Tudi krave bi lahko drugače izgledale, ako jih ne bi po naših krajih tako zastavljali in od vsega početka naprej tako slabo redili.

Skrbimo za pašo! Skrbimo, da pridejo naše živali, zlasti mlada in molzna goved, kolikor mogoče na pašo. Če ni drugače mogoče, vsaj na jesen naj se pase, dokler je mogoče. Tako pomagamo naši živini k boljšemu počutku, mladi živini k boljšemu razvoju, odrasli živini pa k boljšemu užitku. Pomagamo pa tudi našemu gospodarstvu, ker si z jesensko pašo prihranimo mnogo krme za zimo.

Kako je z novimi kmetijami? Na eni strani ima država interes, da ohrani število sedanjih kmetij, na drugi strani pa skuša pridobiti novo zemljo za obdelovanje. Slednje je, možno potom izsuševanja močvirij in z razdelitvijo veleposestev. Posebne ugodnosti so tudi predvidene za to, da se obseg malih posestev z nakupom zemlje od večjih posestnikov poveča do višine, ko postane kmetija dedna. Ustanavljanje novih kmetij je državi posebno pri srcu in zato dovoljuje razmerno visoke kredite za nakup zemlje, za razna zidarska dela itd. Kdor si hoče ustanoviti novo kmetijo, si izposluje pri deželni kmečki zvezi posebno potrdilo. Predpogoja sta, da je dotični star vsaj 25 let in je oženjen ali zaročen. S tem potrdilom zaprosi nato za posojilo, ki mu je potrebno za kmetijo. (Podrobna navodila dajejo krajevni kmečki vodje.)

Svinjereja v rajhu ima svojo posebno nalogo. Oskrbovala bo ljudstvo za mastjo. Na dunajskem trgu je povprečna teža svinj že danes visoko nad 100 kg, teža 150—180 kg bo postala obče pravilo. Vse to morajo naši svinjerejci dobro vedeti pri izbiri plemenskih prašičev, pri gradnji svinjskih hlevov, silonaprah itd. Le kdor se obrača za vetrom, mu burja ne pihava obraz.

„Pozamlenšče hrušče“ pravijo Rožani krompirju. Pa ne vedo, kam s tem čudnim imenom. So kmetijci, ki svoj krompir radi spravljajo v zemljo, da se jim ohrani svež tja v vigred. So celo sadjarji, ki svojega sadja ne spravljajo v sobe in shrambe, marveč ga zakopljejo v zemljo. Za to si izberejo bližino doma in nekoliko zvišeno lego. Zemljo izkopljejo do 60 cm globoko in do dva metra široko. Na dno položijo slamo, ob straneh pa deske, ne prezrejo nujno potrebne zračne cevke. Jabolka naložijo do 30 cm debelo ter jih pokrijejo z deskami ali strešno lepenko (Dachpappe), na vrh pa pride zemlja. Čim pritisne mraz, je tudi zračna cevka zadelana s slamo. Tako sadje ostane do konca marca popolnoma sveže, kot bi bilo vzeto neposredno z drevesa. V aprilu, ko se v zemlji pojavijo nove sile za novo rast, spravijo sadje v temne, hladne kleti. Takole sadje torej je v resnici „pozamlenško“.

Pred stiskanjem sadja je najvažnejše: Sadje in posoda bodita čista, sprana. Takoj po stiskanju naj pride mošt v klet. Klet bodi hladna in čista. Tak most ohrani svoj dobri okus skozi leto in več dni. V nečistih posodah in zaduhlih, nesnažnih kletih pa se mora tudi mošt iz najboljšega sadja prej ali slej spremeniti v jesih.

V jeseni glej na živi zarod. Jesen je pripravna za to, da se živina v hlevu in živi drobiž na dvoiršču dobro pregledata. Kar je nepotrebne, da razsoden gospodar takoj iz hleva. To veleva najprej pičli pridelek krme in tudi skrb za zdravo rejo govedine in prašičev. Praktična gospodinja bo v jeseni v kurniku odbrala najboljše jarche in petelinčke za dom in pleme, ostalo pa prodala. Zima mora najti na kmetiji primerno število zdravega velikega in malega drobiža, če naj se ne naseilita bolezen in pomanjkanje.

Cene krompirja za kuho. Dež. glavar je odredil sledeče cene za prodajo krompirja v septembru, oktobru in novembru: beli krompir za 50 kg 2.40 RM od producenta franko sprejemna postaja, rumeni 2.70, Juliperle 3.70, kipfler 4.70. Na trgu se prodaja beli, rdeči in modri po 8, rumeni 9, Juliperle 10, Kipfler po 12 pfenigov/kg. Kdor dražje prodaja, bo kaznovan.

Zanimivosti

Čudež sv. Januarija v Napolju. Laški listi poročajo, da se je na god sv. Januarija, dne 19. septembra zopet ponovil čudež sv. Januarija. List „Corriere della Sera“ poroča dne 20. sept.: „Dne 19. se je zopet srečno ponovil čudež, da se je raztopila kri svetnikova in ljudstvo ima dogodek za napoved srečnega leta. V stolnici je bilo na tisoče in tisoče ljudi, med njimi veliko tujcev. V zakladni sveti kapeli so bili: vojvodinja d'Aosta mati, kardinal Askalesi in veliko visokih oseb. Prišli so tudi udeleženci rimskega sestanka krščanske umetnosti. Ljudstvo je 40 minut iskreno molilo, nato se je kri v sveti steklenici raztopila. Čudežni dogodek je silna ljudska množica pozdravila z burnim krikom in klicanjem. Ljudstvu zunaj se je dogodek naznanil s streljanjem iz topov, trobljenjem siren vseh v luki zasidranih ladij in zvonjenjem vseh mestnih zvonov. Potem se je ves dan gnetilo na stotisoče ljudi, ki so šli v neprestanem sprevedu mimo svetinj sv. Januarija.

Kako si protestantje prizadevajo spraviti med ljudi sv. pismo. Leta 1804. se je na Angleškem ustanovila biblijska družba, ki ima namen, med vsemi narodi širiti biblijo. Katoličanom je prepovedano brati biblije brez razlaganja, ker navadni človek biblije v marsičem ne razume, ali jo napačno razume in pride v verske zmote. Ganljivo je, da se protestantizem za biblijo tako trudi! Od leta 1804. sem so spravili med ljudi 498 milijonov biblij. Po svetu kroži danes 11 milijonov biblij. Prestavili so jo pa že v 723 jezikov, Na Španskem in Kitajskem se je vsled vojne število biblij skrčilo za 1 milijon izvodov. Tistih 11 milijonov ne obsega samo polne biblije, katere je vmes samo 1,151.000, 1,379.000 izvodov je novega zakona in 8,878.000 raznih delov biblije. Na Angleškem kroži 920.000 biblij, 132.000 več ko lani. Lani so napravili 12 novih prevodov. Osem za Afriko, enega za Azijo, enega za Evropo (za Rumunijo), enega za Oceanijo in enega za Južno Ameriko. Posebno se ljudje zanimajo za evangelij sv. Janeza. Po vsej Evropi se je kupovalo več biblij, le v Nemčiji so jih prodali 15.000 manj kakor prejšnje leto. Na Kitajskem kroži 3 milijone biblij, 915.000 manj ko minulo leto; na Japonskem se je prodalo 500.000 izvodov, to je 35.000 več kakor leto poprej. Ko so se nesrečni bojni begunci gnetili v Hankovu, so mnogi kupovali biblijo v osrednjem kitajskem biblijskem domu. Družba ima zaposlenih 5473 ljudi na Angleškem in 5000 ljudi v inozemstvu.

Strogi eskimovski sodniki. Ne smemo si misliti, da obstojajo tudi na severu sodišča podobna našim. Eskimi posvečajo svojo pazno pretežno borbi za življenjski obstoj in nimajo časa in ne veselja za druge, zanje manj važne zadevščine, kakor so visoke šole, urejena uprava in kar že diči evropski zapad. Sodniki so poglavariji plemen, vrhutega spada k sodišču še en moški in dve ženski. Razprave tečejo brez obtoženca. Nepisani paragrafi najstrožje obsojajo laž in tatvino. V eskimovskem rodu živi prepričanje, da so tatvine in laži začetek vseh drugih prestopkov in zločinov. Tudi so prepričani, da je tat ali lažnjivec obseden od hudega duha. Zato je za tatove in lažnjivce določena smrtna kazen. Na ugovore, da je tak sodni postopek proti razmerno malim zločinom preoster, odgovarjajo, da se hočejo s tem iznebiti nevarnosti, da mu nekoč ne bi zavladali sami lažnjivci in tatovi, s čimer bi Eskimi takoj izgubili z zemeljskega površja.

Električna centrala ob ognjenikovem žrelu. Podjetnost italijanskih inženjerjev je naravnost drzna. Sedaj so se lotili že kar Vezuva in hočejo izkoristiti pline, ki jih izpuheta njegovo goreče in tleče žrelo. Na dolgih, močnih cevah bodo na dno montirali nekaj lijak in prestregali z njim pline ter jih napeljavali do velike električne centrale. Ognjeniški plin bo gnal električne stroje in ti bodo proizvajali tok za električni vlak iz Rima v Neapel. Po dosedanjih italijanskih računih bo ta električni tok polovico cenejši od onega, ki se proizvaja s pomočjo vode. Preglavice dela inženjerjem prisanje, kaj bo v slučajih ognjenikovih izbruhov.

Ribe silijo na kopno. V angleški vasi Warreston ob morju so opazovali sledeč nenavaden pojav: Tropa 50 delfinov se je pojavila ob obrežju in silila na kopno. Kmetje in delavci so se jim izprva smejali, potem pa segli po palicah in odganjali ribe v morje. A njihov trud je bil zaman. RIBE so hotele na suho in mnogim se je posrečilo pristati v morskem pesku. Ko so jih vrgli nazaj v vodo, so ribe znova navalile proti obrežju. Na kopnem je končno ostalo do 50 delfinov, dolgih nad dva in pol metra in po šest centov težkih. Po stari angleški postavi postanejo ribe, ki zaidejo na kopno, last angleške krone.

V najem se odda posestvo, na katerem se lahko redi 7 glav živine in 1 konj. Posestvo leži v velikovškem okraju. Naslov v upravi. 50